

УДК 821.521 – 31.09+929 Місіма

С. Є. Шульженко

**ПСЕВДОАВТОБІОГРАФІЧНІ ФАКТИ
В РОМАНІ ЮКІО МІСІМО „СПОВІДЬ МАСКИ”**

„Всі говорять, що життя – сцена. Але для більшості людей це не стає нав’язливою ідеєю, а якщо і стає, то не в такому ранньому віці, як у мене. Коли скінчилося моє дитинство, я вже був твердо переконаний у непохитності цієї істини і мав намір зіграти відведену мені роль, ні за що не виявляючи своєї справжньої суті” [1, с. 45].

Це визнання, у якому ключ до багатьох вчинків Місіми, природженого лицедія і містифікатора, яке було взято з роману „Сповідь маски” (1949), твору скрупульозно, безжально автобіографічного [1, с. 55].

У сучасному літературознавстві дуже часто постає питання, чи справді автобіографічний твір автора можна назвати реальною біографією даного письменника. У статті ми вирішили переконатись у тому, що багато фактів у поданому романі були вигадані для того, щоб зробити роман більш яскравим та цікавим для читача.

Новизна нашої статті полягає у тому, що не так вже й багато літературознавців зверталися до цієї проблематики в японській літературі та майже немає праць, пов’язаних з псевдо- автобіографією Юкіо Місімо. Найбільш видатними літературознавцями, що вивчали життя Місіми, є Борис Акунін (Григорій Чхартішвілі), Джон Натан, Генрі Скотт-Стокс, С’юзен Нап’є та Маргарет Юрсенар.

Актуальність статті базується на потребі розуміти японську культуру та літературу докладніше та глибше та визначити життєві чинники, які стали причиною вигаданих сюжетів у автобіографічному романі.

Мета статті – виявити псевдо-факти в романі „Сповідь маски”, що є художнім вимислом, та порівняти їх із даними, що пов’язані з реальним життям письменника. Матеріалом дослідження виступив роман японського письменника Юкіо Місімо „Сповідь маски” у перекладі Бориса Акуніна.

Багато в чому автобіографічний роман-сенсація, що оповідає про життя молодого японця, який гостро відчуває свою несхожість на інших, викликав свого часу непримиренне цькування автора з боку звичайних людей і миттєво висунув Місіму до лав інтелектуальної еліти. Один із кращих творів класика нової японської літератури, людини, що з’єднала в своїй творчості пекло і рай, письменника, що яскраво передав у літературі відвертість почуттів, думок, переживань [2, с. 68].

Говорячи про „Сповідь маски”, не можна не згадати про те, що цей дивовижно гармонійний, цілісний, зрілий твір автор створив, коли

йому було всього 24 роки. Легкий, делікатний і в той же час багатий, виразний склад Місіми стає джерелом особливого задоволення від читання, а спокійний темп, який дозволяє читачеві добре вникнути в той текст, що знаходиться перед ним, ідеально „лягає” у ритм подій і переживань головного героя, що описані у книзі.

Двадцятичотирирічний автор спробував, беручи за основу свою розгублену, зламану душу, „позбутися чудовиська, що сидить всередині його душі”, від похмурих тіней, що тяжіють над ним з дитинства. Завдяки „Сповіді маски” ми знаємо, як був влаштований світ тихого, хворобливого хлопчика на ім'я Кімітаке Хіраока (таке справжнє ім'я письменника, яке він використовує у своєму романі). Псевдонім Юкіо Місіма, який він узяв ще у шістнадцятирічному віці, означає „людина, яку зберігає розум” [3, с. 100].

Кімітаке був дивною дитиною, та це й не дивно – ріс він в умовах, які важко назвати нормальними. Семи тижнів від народження його забрала до себе бабуся, жінка владна, істерична, змучена тяжкою хворобою. До дванадцяти років хлопчик жив з нею в одній кімнаті, відірваний від однолітків, рідко зустрічаючись з батьками, молодшими братом і сестрою. Грати в галасливі ігри йому заборонялося, гуляти теж – єдиною розвагою, що завжди доступна дитині, стало фантазування.

Фантазії у блідого, замкненого хлопчика були незвичайними: в них постійно фігурували кров і смерть, прекрасних принців рвали на шматки люті дракони, а якщо в казці загиблий герой оживав, маленький Кімітаке викреслював щасливий кінець. „... Величезну насолоду приносило мені уявляти, начебто я гину в битві або стаю жертвою вбивць. І в той же час я панічно боявся смерті. Бувало, доведу покоївку до сліз своїми примхами, а наступного ранку дивлюся – вона як ні в чому не було, подає мені з посмішкою чай. Я бачив в цій усмішці приховану загрозу, диявольську гримасу впевненості у перемозі наді мною. І я переконував себе, що покоївка з помсти замислила мене отруїти. Хвилі жаху роздмухували мені груди. Я не сумнівався, що в чаї отрута, і ні за що на світі не доторкнувся б до нього ...”. Всі ці переживання головного героя – переживання самого автора, якого теж виховувала бабуся, досить владна, сувора, прихильниця старих звичаїв у родині спадкових самураїв. Відмінність від героя ще в тому, що він жив з бабусяю у достатньо великому будинку та навчався у хорошій школі. Місіма згадує, як підлітком його приводили в еротичне порушення картинки, на яких були зображені криваві поєдинки, де самураї розпорювали собі живіт, а солдати були побиті кулями [4, с. 117].

Хлопчик, не здатний в силу віку та громадських настанов розібратися в собі, страждає через свою несхожість на інших хлопчиків свого віку. Герой всіляко намагається здаватися „нормальним”, для чого винаходить собі якусь маску „нормальності”. Однак природа бере своє: у п'ятнадцятирічному віці хлопчик закохується в свого однокласника, другорічника Омі, який викликає у героя справжнє еротичне бажання,

проте це відчуття не отримує ніякого продовження. Герой намагається боротися зі своєю темною стороною, він навіть намагається „закохатися” в старшу сестру свого товариша, проте щонаочі „віддається поганій звичці”, представляючи у своїх фантазіях прекрасних юнаків, яких він катує самими витонченими способами. Насправді, автор дійсно віддавав перевагу хлопцям у реальному житті, але підлітком він ніколи не був закоханий у яку-небудь дівчину.

Читаючи всі ці щирі думки автора, часто згадується Фрейд, – ось де його теорія знайшла своє часткове підтвердження. Наприклад, той факт, що все йде з дитинства. Так і коріння егоїзму Місіма лежать в дитинстві. Його виховувала бабуся – таким чином, всі її увага і турбота були спрямовані на нього, його слабе здоров’я викликало гіперопіку, і як наслідок – почуття своєї унікальності. Все це сприяло боротьбі батьків і бабусі за право його виховувати [5, с. 88].

Гру в „розпусника”, як писав Фрейд, проходять всі хлопчики в підлітковому віці; це період гомосексуалізму, коли особливо цікавлять однолітки однієї з ними статі. І протягом всієї книги Місімо намагається боротися із собою, причому саме з собою, не з суспільством. „Я, так би мовити, тимчасово виконував обов’язки „нормального”, щоб бути „нормальним”, вести себе як всі хлопці”. Автор „закохується” у дівчину Санако (яка є лише вигаданою постаттю). У реальному житті автор ні в кого не закохувався, тому що Місіма живе у своєму світі, де є тільки його проблеми і бажання.

Ця зустріч – переломний момент у книзі, так як в душі героя пробуджуються нові, досі невідомі йому почуття, які він приймає за любов. У своєму бажанні „бути нормальним” герой продовжує спілкування з Санако, між ними виникають романтичні стосунки. Однак, коли мова заходить про весілля, головний герой не на жарт лякається, оскільки усвідомлює, що любить Санако душею, але ніяк не тілом. Він відмовляється від весілля і продовжує навчання в університеті. У цей період він остаточно переконується, що не здатний мати ніяких сексуальних стосунків з жінками. У реальному житті він ніколи не збирався одружуватись із жінкою, хоча він іноді зустрічався з ними теж [6, с. 27].

Також Місіма вустами свого героя визнає, що здатний відчувати себе дійсно живим, лише віддаючись кривавим мріям про муки і смерть. Це пов’язано з тим, що під час Другої Світової війни йому не довелося воювати, бо тато був губернатором на о. Сахалін – в японській колонії. Автор соромився цього і дуже сильно переживав, залишаючись у тилу. Він вважав, що „треба померти молодим” під час війни, ніж животіти залишок днів у тилу, переживаючи смерть близьких людей – його друг Хасуда покінчив життя самогубством після війни. У 1948 році Місіма писав (ось він, голос „сидить всередині чудовиська”): „Мені відчайдушно хочеться когось убити, я прагну побачити червону кров. Інший пише про

любов, тому що не має успіху в жінок, я ж пишу романи, щоб не заробити смертного вироку”.

Тема сповіді – махровий егоїзм головного героя, зосередженого на власних переживаннях, на кожному волоску власного тіла, у кожному подиху вітру, і при цьому зовсім позбавленого емпатії, патологічно байдужого до всіх, хто не він – до рідних, до тих, до кого відчуває фізичний потяг, до жінок, чоловіків, дітей, тварин... [6, с. 93].

Герой Місіми більш розвинений інтелектуально, начебто (у зовнішніх проявах) більш морально, проте його історія – це теж історія ходячого мерця, який тонко відчуває, страждає, але лише умовно живого.

У реальному житті Місіма був досить замкненою людиною і не раз піднімалося питання про його зв'язки з друзями-чоловіками. Автор не міг заповідати яку-небудь фізичну біль в дійсності, тому він виказує всі свої бажання через героя в своєму романі. Він дійсно був байдужий до оточуючих його людей, але друзів він цінував і ніколи не зраджував [7, с. 67].

Враховуючи романтизацію образу письменника і навіть виникнення деякого його культу, чому, безсумнівно, сприяє його яскраве коротке життя і особливо барвиста театралізована смерть. Такому „юнакові, що розмірковує над своїм життям” хотілося б порадити просуватися в пошуках більш живих орієнтирів, причому абсолютно все одно якої орієнтації.

Герой Місіми – справжній японець, схильний до глибокого самоаналізу, до довгих прогулянок по просторах своєї власної душі. Разом з ним читач проходить довгий шлях від дитинства до юнацтва, від перших проявів нетрадиційних пристрастей до першої, справжньої і вже цілком традиційної любові. Водночас герой міркує про природу норми і краси, смерті і руху до неї, іменованого життям. Ці міркування дають читачеві спокійну, гармонійну картину світу, в якій конфлікти індивіда та соціуму залишаються лише легкими бризками на водній поверхні [7, с. 130].

Місіма препарує власне „я”. Однак назва роману натякає на якусь подвійність: „сповідь” – відвертість, „маска” – лицедійство. Розповідаючи про переживання хлопчика, підлітка і юнака, автор переплітає факти власної біографії з художнім вимислом.

Нас не шокують і не викликають відрази щирі зізнання у „Сповіді”, вони пробуджують тільки співчуття і участь, бажання підтримати хлопчика, юнака, чоловіка з такою незвичайною і непростою долею.

Місіма досить правдиво (якщо порівнювати з біографією) розповідає про свої перші 20 років життя і зі скальпелем аналізує, коли і що у нього почалося, звідки пішло коріння, причому не тільки його гомосексуалізму, але і різних настанов, моделей поведінки, реакцій. Навіть у голові не відразу вкладається, що 24-річний міг так точно вирішити для себе: стоп, ось це і був поворотний момент [8, с. 4].

Після війни головний герой випадково зустрічає на вулиці Санако, яка на той час вже вийшла заміж і була щаслива у шлюбі. Протагоніст відчуває стійку потребу бути поруч з дівчиною, говорити з нею, дивитися на неї. Герої починають зустрічатися крадькома раз на місяць по кілька годин, вони розмовляють, гуляють.... В один прекрасний день Санако просить припинити ці зустрічі, оскільки „якщо вони не зупиняться зараз, то їм буде погано”. У фінальній сцені роману на танцмайданчику, де були автор і Санако, ми бачимо, що в душі героя нічого не змінилося, незважаючи на присутність поруч прекрасної молодої жінки, він як і раніше задивляється на напівголих танцюристів-чоловіків.

Незважаючи на велику схожість автора з головним героєм роману, до всіх „зізнань” у книзі варто ставитися з великою обережністю. Безумовно, і тема гомосексуальності, і непрості стосунки з жінками близькі самому Місіма, проте назва роману „Сповідь маски” натякає, що сповідається не сам автор, а якась личина. Ймовірно, що наприкінці роману ця маска не знята, вона залишилася... [8, с. 6].

„Сповідь маски” в деякому роді розповідає не стільки про головного героя, скільки про автора. Місіма багато спроектував в цю книгу зі свого власного життя. Більш того, в чому цей роман виявився пророцьким – шлях автора закінчується майже так само, як і шлях його головного героя, який бачить свою смерть від ножа в найближчому майбутньому. Втім, навряд чи у цього, дійсно блискучого тандему автора і книги могла бути інша доля. Перекладена на кілька десятків іноземних мов, видавана величезними тиражами, – „Сповідь маски” справедливо отримала титул справжньої літератури.

Смерть Юкіо Місіми в zenіті його літературної слави, коли він був, безумовно, найбільш відомим японським письменником в світі, сама по собі нагадує фінал роману. „Юкіо Місіма, – пише Джон Натан, – обрав смерть фанатика, самий японський варіант з можливих смертей. 25 листопада 1970 року в супроводі чотирьох кадетів Товариства щита він наніс візит командувачеві одного з полків японських Сил самооборони. За сигналом Місіми його сподвижники схопили головнокомандуючого і не відпускали, погрожуючи самурайським мечем... Кілька хвилин пополудні він, Місіма, вийшов на балкон і закликав солдатів повстати із зброєю в руках проти режиму післявоєнної демократії, яка позбавила країну не тільки армії, але і душі... Потім він увійшов до кабінету командувача і скоїв сеппуку (харакірі): встромив кинджал у лівий бік і, розрізавши живіт, Місіма дав сигнал кадетові, що стояв позаду письменника, обезглавити його довгим гострим мечем, завершивши ритуал”. Він це зробив, бо не зміг змінити устрій у рідній країні. Крім того, він не хотів жити у тоталітарній державі, де закони були проти самого народу [9, с. 1 – 2].

У кожному слові „Сповідь маски” так сильно відчувається повна віддача автора, вплив його своєрідного таланту і особистості в цілому, що долі Місіми та створеного ним героя, мабуть, просто не могли не

збігтися. „Сповідь маски” Юкіо Місіма – є алегоричними мемуарами від перших до останніх днів.

Як ми бачимо, роман справді є автобіографічним, але велика кількість фактів і бажань автора – вигадані. У дійсності він не закохувався в дівчат в юні роки, у нього не було бажання вбивати. Також життя самого автора не було безцілним – він боровся за свободу слова у своїй країні і поліпшення умов життя. Місіма не був закоренилим егоїстом, так як його бажання було допомогти оточуючим, однак він не відчував належного тепла і поваги у своїй родині. Він напророкував собі смерть, яка наздогнала Місімо за його власним бажанням у zenіті його слави. Подальше дослідження може допомогти краще розуміти східну літературу, культуру та традиції усієї нації. Глибоке розуміння прозаїчних творів допоможе правильно сформувані картину світу Японії у читача, що є важливим фактором у міжкультурній комунікації, та зробити східну літературу більш зрозумілою для пересічного читача та популярною в іншій країні з будь-яким світоглядом.

Список використаної літератури

1. Мисима Юкіо. Исповедь маски / Пер. Григорий Чхартишвили (Борис Акунин) / Мисима Юкіо. – М. : Эксмо, 2010. – 200 с. **2. Пивень Джерри С.** Сумасшествие и извращение Юкіо Мисима / Пивень Джерри С. – Нью-Йорк : Амазон, 2004. – 150 с. **3. Натан Джон.** Мисима : Биография / Натан Джон. – Нью-Йорк : Амазон, 2000. – 175 с. **4. Скотт-Стокса Генри.** Жизнь и смерть Юкіо Мисимы / Скотт-Стокса Генри. – Бостон : Time Inc., 1995. – 149 с. **5. Напье Сьюзен.** Побег из Вэйстлэтд / Напье Сьюзен. – Нью-Йорк : Амазон, 1991 – 180 с. **6. Юрсенар Маргарет.** Мисима / Юрсенар Маргарет. – Бостон : Time Inc., 1985 – 120 с. **7. Натан Дж.** Мисима / Натан Дж. – Л. : Pinguin, 1974. – 145 с. **8. Акунин Борис** (Чхартишвили Григорий). Жизнь и смерть Юкіо Мисимы, или Как уничтожить храм / Б. Акунин – М. : Эксмо, 1993. – 9 с. **9. Бессмертный** Мисима // Живая библиотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.livelib.ru/author/88/reviews/~7>; <http://arrustyle.com/post-97>.

Шульженко С. Є. Псевдоавтобіографічні факти в романі Юкіо Місімо „Сповідь маски”

Статтю присвячено аналізу автобіографічної повісті Ю. Місіми „Сповідь маски” і виявленню вигаданих даних про його особисте життя. Згідно з аналізом, книга Ю. Місіми автобіографічна у своїй основі, однак не всі факти взяті з його реального життя – є багато і вигаданого, завдяки чому ми можемо віднести цей роман до квазі-белетристики. Роман є автобіографічним не тільки за змістом; автор прагне надати не просто опис власного життя, а намагається зрозуміти природу людського характеру. У цьому творі на передньому плані – внутрішній світ героя,

основний акцент робиться на його особистому житті, а події стають приводом для роздумів і спогадів.

Ключові слова: автобіографізм, опис власного життя, внутрішній світ героя, природа людського характеру, авторська сповідь, збіг / розбіжність героя і оповідача.

Шульженко С. Е. Псевдоавтобиографические факты в романе Юкио Мисимо „Исповедь маски”

Статья посвящена анализу автобиографической повести Ю. Мисимы „Исповедь маски” и выявлению вымышленных данных о его личной жизни. Согласно анализу книга Ю. Мисимы автобиографична в своей основе, однако не все факты взяты из его реальной жизни – есть много и вымышленного, благодаря чему мы можем отнести этот роман к квази-беллетристики. Роман является автобиографичным не только по содержанию; автор стремится дать не просто описание собственной жизни, а пытается понять природу человеческого характера. В таких произведениях на переднем плане внутренний мир героя, основной акцент делается на его личной жизни, а события становятся поводом для раздумий и воспоминаний.

Ключевые слова: автобиографизм, описание собственной жизни, внутренний мир героя, природа человеческого характера, авторская исповедь, совпадение/несовпадение героя и повествователя.

Shulzhenko S. E. Pseudo autobiographic facts in Yukio Mishima's novel „Confessions of a Mask”

This article is dedicated to the autobiographical novel of Y. Mishima „Confessions of a Mask” and the identification of fictitious facts about his life. According to the analysis of Y. Mishima's autobiographical book in its basis it is noticed that not all facts are taken from his real life as there are many fictional ones. So, we can refer this novel to the quasi-fiction narration. The novel is autobiographical not only in the content. The author seeks the way how to give not only a description of his own life but also he tries to understand the human nature. In such works the inner world of the hero and his personal life are on the first place, and the events are just the part of some memories and some reflections of the past.

Key words: autobiography, a description of his own life, the inner world of the hero, the nature of the human character, the author's confession, the match / mismatch of the hero and narrator.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2013 р.

Прийнято до друку 24.01.2013 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Галич О. А.